1. Titel project

Proeftuin integraal gescheiden inzamelen van afval en grondstoffen van bedrijven en huishoudens door vervoer over water in het Centrum: de '9 straatjes'

2. Indiener

Gemeente Amsterdam

3. Projectbeschrijving (korte beschrijving doel, locatie, betrokken partijen etc.)

Het waarom?

Het doel van de gemeente is een schone, leefbare en duurzame stad. Geen zwerfafval op straat, geen opstoppingen in het verkeer en geen grondstoffen verbranden. De gemeente wil door middel van een integrale oplossing voor het gezamenlijk inzamelen van huishoudelijk en bedrijfsafval in de 9 straatjes een bijdrage leveren aan een schone, leefbare en duurzame stad.

De resultaten

Het resultaat van de integrale oplossing is:

- In 5 jaar tijd gaat het scheidingspercentage van 12% naar 75%
- De hoeveelheid restafval vermindert daarmee van 5.624 ton per jaar naar 1.583 ton per jaar uitgaande van de zelfde hoeveelheid afval
- Het aantal verkeersbewegingen vermindert van het gemiddeld aanwezig zijn van 9,1 vuilniswagen per dag naar 0 zware vuilniswagens in dit gebied. Hiermee reduceert de gemeente de uitstoot van CO2, NOx en fijnstof
- Er is zichtbaar minder zwerfafval en verkeerd aangeboden afval in het gebied
- De kwaliteit van de grondstofstromen nemen dusdanig toe dat deze hoogwaardig verwerkt kunnen worden [1]
- Een betere samenwerking in de keten met een duidelijke rol voor alle stakeholders

De aanpak

Uitgangspunt van de aanpak is dat het huishoudelijk afval en het bedrijfsafval gebundeld wordt en de gemeente de markt vraagt om met één inzamelmethode te komen die er voor zorgt dat bovenstaande resultaten gehaald worden. De gemeente wil de uitvoering van het inzamelen van het huishoudelijk en bedrijfsafval niet zelf doen. De aanpak start met de volgende twee stappen:
Data verzamelen: We hebben data verzameld door middel van een aantal onderzoeken te weten een sorteeranalyse van het afval, het tellen van rijbewegingen, een enquête naar scheidingsgedrag van afval en een onderzoek wie het afval inzamelt.
Programma van eisen: de te bereiken resultaten voor het gebied de 9 straatjes zijn leidend en samen met alle betrokkenen; inzamelaars, ondernemers, bewoners, gemeente, kennisinstituten stelt de gemeente op basis van de doelen het programma van eisen op. In dit programma van eisen staan de richtlijnen op papier ten aanzien van het vervoersysteem, het opslagsysteem, het vervoer naar en van het opslagsysteem, de verschillende in te zamelen grondstofstromen, de frequentie etc. Hoe precies de grondstoffen ingezameld gaan worden: via opslag in een hub, verzamelen inpandig of op het water, of ondernemers zelf de grondstoffen naar de opslag brengen of dat dit wordt opgehaald is op dit moment nog onbekend. Dat is wat de gemeente met alle betrokkenen wil bepalen in het programma van eisen. Een mogelijkheid is ook nog dat 'slechts' de resultaten leidend zijn en dat na een marktconsultatie aan de markt wordt gevraagd om met oplossingen te komen. Dan is het programma van eisen minder gedetailleerd.
Het uitgangspunt voor het vervoerssysteem is vervoer over water. Mocht blijken na een marktconsultatie dat dit vervoersysteem niet optimaal bijdraagt aan het bereiken van de resultaten dan behoort een andere vorm van vervoer ook tot de mogelijkheid.
De gemeente wil innovatief inkopen. Hiervoor zijn verschillende instrumenten beschikbaar zoals het inrichten van een proeftuin, het doen van een marktconsultatie of het ontwikkelen van een prototype. In een innovatief inkooptraject kunnen verschillende instrumenten in combinatie ingezet worden. Samen met de deskundigen binnen de gemeente op het gebied van innovatief inkopen wordt het beste traject gekozen.

In het gebied van de 9 straatjes wil de gemeente experimenteren om afval van bewoners, afval wat nu valt onder reinigingsrecht als ook het afval wat nu commercieel wordt ingezameld met één

[1] Dit laatste resultaat is toegevoegd omdat het ons gaat om het sluiten van grondstofketens. Het scheiden van grondstoffen is niet het eind doel.

inzamelmethode op te halen. De nieuwe rol van de gemeente, namelijk het verantwoordelijk zijn voor het inzamelen van bedrijfsafval, is onderdeel van het experiment.

Het gebied
Het gebied van de 9 straatjes is geografisch een goed af te bakenen gebied. Wij schatten in dat gezien de hoeveelheid afval en grondstoffen die er vrijkomt voldoende perspectief is voor de markt om mee te doen met een innovatief inkooptraject.

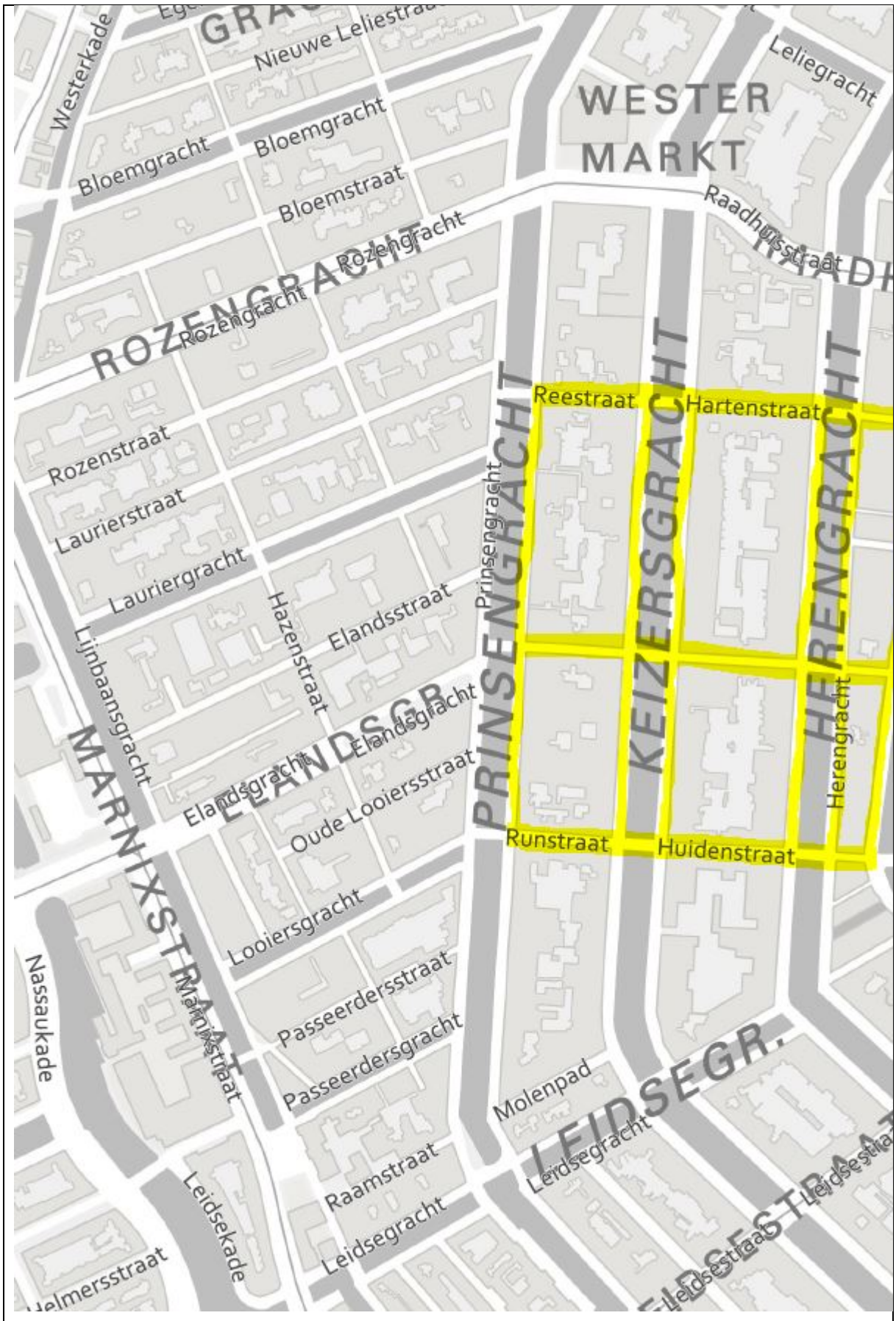
Westerkade
Nieuwe Leliestraat
Bloemgracht
Bloemgracht
Bloemstraat
Rozengracht
Rozengracht
ROZENGRACHT
WESTER
MARKT
Leliegracht
Raadhuisstraat
Reestraat
Hartenstraat
PRINSENGRACHT
KEIZERSGRACHT
HERENGRACHT
Prinsengracht
Herengracht
Rozenstraat
Laurierstraat
Lauriergracht
Hazenstraat
Elandsstraat
Elandsgracht
Elandsgracht
Lijnbaansgracht
MARNIXSTRAAT
Oude Looiersstraat
Runstraat
Huidenstraat
Looiersgracht
Nassaukade
Passeerdersstraat
Passeerdersgracht
Molenpad
Leidsegracht
Raamstraat
Leidsekade
Leidsegracht
Helmersstraat

Wat heeft de gemeente daar voor nodig?
Wij willen graag één integrale oplossing voor zowel het huishoudelijk als het bedrijfsafval, één inzamelmethode. Op dit moment is er geen partij in de markt die deze verantwoordelijkheid heeft. Dat is een nieuwe rol. We willen dat de markt het huishoudelijk en het bedrijfsafval gaat inzamelen. De gemeente ziet daarbij een regierol voor zich zelf weggelegd: het bepalen van de doelen, resultaten en kaders (zie hierboven). Een regierol is nodig om de gestelde resultaten te behalen. Daarvoor is het nodig om collectiviteit af te kunnen dwingen. De gemeente streeft niet na om de uitvoering van het inzamelen en verwerken zelf te doen. De gemeente heeft de regie en koopt het inzamelen en verwerken van de grondstoffen in.

Welke grondstofstromen?
De gemeente zoekt een oplossing voor alle grondstoffen die vrijkomen. In het programma van eisen kan dit als eis meegenomen worden. We kunnen de inzamelaar verplichten om een onderaanneming aan te gaan op het moment dat het bedrijf zelf niet een bepaalde grondstof inzamelt.

Waarom lukt het in de huidige situatie niet om de resultaten te halen?
In de gemeente Amsterdam hebben een aantal initiatieven om te komen tot collectieve en duurzame inzameling van bedrijfsafval plaats gevonden, of zijn gestart. Deze initiatieven zijn gestoeld op vrijwilligheid en betreffen alleen het inzamelen van bedrijfsafval. Het afval wat valt onder het reinigingsrecht en het bewonersafval valt buiten de scope van deze initiatieven. Om de groots mogelijke bijdrage te leveren aan een schone en duurzame stad willen wij voor het gebied de ‘9 straatjes’ één integrale oplossing voor al het afval en de grondstofstromen uit dit gebied. Een oplossing alleen voor het bedrijfsafval in de dichtbebouwde en gemengde gebieden zal niet optimaal bijdragen aan het oplossen van de genoemde problemen. De gemeente wil niet het risico lopen dat het bedrijfsafval wordt ingezameld door één inzamelaar en vervoerd wordt over water terwijl het huishoudelijk afval en het afval wat valt onder het reinigingsrecht nog steeds via de oude inzamelmethode wordt ingezameld met zakken en met vuilniswagens. Of andersom.
De gemeente heeft de gebiedsgerichte initiatieven om te komen tot collectieve inzameling van bedrijfsafval geëvalueerd. De gebiedsgerichte initiatieven leveren resultaat op als er sprake is van specifieke omstandigheden, zo blijkt uit de evaluatie. In een enkel geval, als er sprake is van een eenduidige opdrachtgever met zeggenschap, bijvoorbeeld één vastgoedeigenaar van verschillende panden op een terrein (Westergasterrein) of een aantal culturele instellingen met een gezamenlijke visie (Plantagebuurt), leidt het initiatief tot een duurzame oplossing. Hierbij is de looptijd lang en in het geval van de Plantagebuurt doen ‘slechts’ de culturele instellingen mee. De andere ondernemers in de buurt niet. En zoals gezegd leidt dit ook niet tot een oplossing voor het afval wat valt onder het reinigingsrecht en het bewonersafval.
In de Nes is een initiatief gestart om het afval te vervoeren over water. Dit initiatief in de Nes is een voorbeeld waaruit ook blijkt dat de vrijwillige basis kwetsbaar is. Deze pilot kende goede resultaten maar is gestopt omdat door het wegvallen van een sleutelfiguur (de straatmanager) in dit proces de uitvoering gestopt is. Er rijden nu weer verschillende inzamelaars door de smalle straat. De stad wordt drukker en drukker, de gemeente wil de drukte beheersen.
De huidige situatie en het voorzetten van de huidige aanpak brengt ons niet dichter bij het doel van een schone, leefbare en duurzame stad. Daarom wil de gemeente het inzamelen van bedrijfsafval op een nieuwe, duurzame en innovatieve wijze aanpakken. De bevoegdheid om bedrijfsafval en huishoudelijk afval gezamenlijk in te zamelen, 1 inzamelaar aan te wijzen en eisen te stellen aan de manier waarop de grondstoffen worden ingezameld is nodig om een schone, duurzame en leefbare stad te worden en te zijn.

De gemeente heeft extern juridisch advies ingewonnen en een externe jurist (Eversheds Sutherland) gevraagd of het mogelijk is voor de gemeente om collectieve afvalinzameling van bedrijfsafval door de gemeente Amsterdam op basis van de huidige wet- en regelgeving af te dwingen. En zo nee, wat is er dan voor nodig om dit wel te doen. De conclusie van dit advies was dat de gemeente zelf regels kan stellen omdat het inzamelen van bedrijfsafval hoort tot de gemeentelijke huishouding. Een second opinion door het bureau Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn vond de onderbouwing van bovenstaande conclusie echter niet overtuigend genoeg.Het is voor de gemeente, bij de huidige stand van de wetgeving, niet mogelijk om ten aanzien van bedrijfsafval voldoende eisen te stellen.

Risico's bij afkoop contracten en juridische procedures
In de pilot in de '9 straatjes' laat de gemeente de markt een nieuw inzamelconcept ontwikkelen voor het afval van huishoudens en bedrijven. Tegelijkertijd ontwikkelen we een nieuwe manier van samenwerken in de keten van grondstoffen inzamelen en verwerken. Het resultaat is geen rijbewegingen meer met zware voertuigen in de dit gebied, een schonere openbare ruimte en meer grondstoffen terug gewonnen. Dit is een innovatief traject waarbij de risico's in kaart worden gebracht om deze zo goed mogelijk te beheersen. Twee mogelijke risico's die zich eventueel voordoen zijn: het afkopen van lopende contracten en juridische procedures tegen de gemeente.
Het afkopen van contracten
Om te voorkomen dat contracten moeten worden afgekocht zorgen we ervoor dat ondernemers tijdig hun huidige contract kunnen opzeggen. Volgends de planning starten we in mei 2019 daadwerkelijk met het nieuwe inzamelconcept. Uit de inventarisatie blijkt dat 30 bedrijven in het gebied een contract hebben met een particuliere inzamelaar. De straatmanager heeft navraag gedaan over de duur van de huidige contracten. Er zijn geen langlopende contracten, opzegtermijn varieert van één maand tot drie maanden. Goede communicatie richting ondernemers maakt het mogelijk tijdig de contracten op te zeggen. Om toch een idee te hebben van hoe groot het financieel risico is bij het afkopen van de contracten het volgende:
De bedrijven in de '9 straatjes' komen op de volgende manier van hun afval af:

reinigingsrecht	contract gemeente	contract particuliere inzamelaar	Overig, o.a. leegstand	
239	34	30	66	

Het gaat dus om 30 bedrijven met een contract met een particuliere inzamelaar. Op het Westergasterrein zijn bij het sluiten van een collectief inzamelcontract de contracten door de vastgoed eigenaar afgekocht. Het betrof in totaal het afkopen van 25 contracten voor een bedrag van minder dan € 50.000. Per bedrijf een bedrag van € 2.000. Dit voorbeeld zou in het geval van de '9 straatjes' een bedrag van € 60.000 betekenen.
Juridische procedures tegen de gemeente
Om te beginnen spelen de commerciële inzamelaars een belangrijke rol in dit traject. Voor hen is het heel belangrijk dat het speelveld voor iedereen gelijk is en dat de gemeente zichzelf niet een rol gaat toe eigenen die haar niet past. Beide aspecten zijn belangrijke uitgangspunten in het proces. De gemeente doet niet mee met de aanbesteding maar levert de markt wel een hoeveelheid grondstoffen (huishoudelijk en bedrijfsafval). Haar rol verschuift van uitvoering naar regie. Het gelijke speelveld realiseert de gemeente door iedereen te voorzien van dezelfde informatie en gelijk te behandelen. Verder zijn de ondernemers en de bewoners in het gebied natuurlijk belangrijke spelers. We maken samen met de ondernemers en bewoners het programma van eisen voor het nieuwe inzamelconcept waarbij de dienstverlening hoog in het vaandel staat. Door het proces op deze manier in te richten verwachten wij niet dat één van beide partijen een procedure zal starten. Alhoewel de vraag of er juridische procedures komen vooraf niet met zekerheid met nee is te beantwoorden achten wij de kans heel klein.
Het ministerie wil expliciet van het college van B&W weten of Amsterdam garant wil staan voor de eventuele financiële risico's. Besluitvorming hierover vindt plaats in het college van B&W van 20 maart.

Betrokken partijen
Intern: Waternet, Afvalenergiebedrijf Amsterdam, AB/DB Centrum
Extern: (Winkel)straatmanagers, ondernemersverenigingen, bewoners, kantoren, hotels, zzp'ers, commerciële inzamelaars, café's en restaurants, kennisinstituten, Transport Logistiek Nederland, Hogeschool van Amsterdam,.

Planning
Start voorbereiding en opstellen communicatiestrategie loopt sinds oktober 2017
Vaststellen nulsituatie 1 maart 2018
Opstellen programma van eisen voor inzamelen bedrijfsafval en huishoudelijk afval met ketenpartners maart-april-mei 2018
Start aanbesteding/prijsuitvraag aan markt juni 2018

Maken propositie door marktpartijen juli-augustus-september 2018
Selectie en gunnen marktpartijen oktober-november 2018
Voorbereiding marktpartijen december 2018 januari-februari-maart-april 2019
Start uitvoering 1 mei 2019

4. Hoe draagt het project bij aan het bestrijden van de economische crisis?

Er ontstaat werkgelegenheid als gevolg van een nieuwe inzamelmethode. Om de dienstverlening voor ondernemers en bewoners op niveau te houden moet het gemak van vuilnis voor de deur neerzetten, dat wegvalt, gecompenseerd worden. Te denken valt aan inzet van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt om de afstand van “voor de deur” naar “op een vaartuig in de gracht” te overbruggen. Verder kan ook gedacht worden aan bemensing van vaartuigen die het afval via het water naar grondstoffen- en restafvalverwerkers moeten brengen.
Er komen meer grondstoffen beschikbaar waarvoor meer hergebruiksmogelijkheden worden gezocht en zo ontstaat nieuwe werkgelegenheid. De beschikbare grondstoffen moeten bijvoorbeeld eerst op kwaliteit gesorteerd worden, wat grotendeels handwerk is. Daarnaast is het ook zaak om de grondstoffen op de markt te zetten voor hergebruikmogelijkheden. Dit gaat gepaard met nieuwe functies. Nieuwe afzetmarkten door bedrijven ontdekken (wat gaan we er van maken?) maakt daar ook deel van uit. Dit vergroot de groei van de kleine maakindustrie. Als we inderdaad het huishoudelijk afval, samen met het bedrijfsafval, aan de markt laten vergroot het de werkgelegenheid bij de inzamelaars. De werkgelegenheid bij de gemeente wordt dan kleiner. Ook de werkgelegenheid bij inzamelaars die de aanbesteding niet winnen wordt kleiner. Als het vervoerssysteem over het water gaat, zal de inzet van auto’s afnemen. De nieuwe inzamelmethode draagt ook bij aan een aantrekkelijk verblijf- en winkelklimaat. Per saldo schatten we in dat de werkgelegenheid toeneemt.

5. Hoe draagt het project bij aan innovatieve ontwikkelingen?

Innovatieve ontwikkelingen zoals roboat (AMS institute) en een container hellend over het water worden betrokken bij de pilot innovatieve inzamelvoorzieningen .
In samenwerking met onderzoekers van de Massachusetts Institute of Technology (MIT), is het Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS Institute) begonnen met het eerste grote onderzoeksprogramma naar zelfsturende vaartuigen in grootstedelijke gebieden. De “Roboat” wordt ontwikkeld door onderzoekers van het MIT, de TU Delft en Wageningen Universiteit. AMS Institute en MIT hebben beide volledige samenwerking aangeboden in dit project.
Ook wordt informatie verzameld over de mogelijkheid van een ondergronds afvaltransportsysteem via een buizensysteem op de bodem van de grachten. Hiervoor is in eerste instantie CentralNed (onderdeel van DuraVermeer) om informatie gevraagd. Een ander belangrijk onderdeel van de innovatie is ook de andere manier van samenwerken in de keten.

6. Hoe draagt het project bij aan duurzaamheid?

- Meer en betere afvalscheiding
- Minder noodzaak gebruik virgin materialen
- Meer grondstoffen teruggewonnen
- Beperking transport afval
- Co2 uitstoot reductie
- Efficiëntere inzamelmethodiek (in plaats van meerdere inzamelaars).

Bij het inzamelen van grondstoffen en restafval via de grachten wordt de inzet van traditionele inzamelvoertuigen tot een minimum gereduceerd, mogelijk zelfs tot nul. Omdat ondernemers nu nog vrij zijn in hun keuze voor een inzamelaar, is het de dagelijkse praktijk dat meerdere inzamelaars in 1 gebied of zelfs 1 straat actief inzamelen. Door alle ondernemers in het gebied van 1 inzamelmethode gebruik te laten maken is daar geen sprake meer van. Om de CO2 uitstoot maximaal te reduceren is het daarnaast ook nodig om huishoudens van dezelfde inzamelmethode gebruik te laten maken omdat er anders nog steeds vervoersbewegingen blijven bestaan.
Vooral bij ondernemers die nu gebruik mogen maken van de inzamelfaciliteiten voor huishoudens (vanwege in aard en omvang vergelijkbaar aanbod), is nu geen prikkel tot scheiden omdat het niet goedkoper wordt als ze dat doen. De inzamelmethode via het water gaat meer in het scheiden van grondstoffen en restafval voorzien, dan de huidige inzamelmethode (voornamelijk

zakkeninzameling), door het aanbieden van meer mogelijkheden tot scheiden zal scheiding ook toenemen. Uiteindelijk draagt deze inzamelmethode door meer terugwinning van grondstoffen, ook bij aan het verminderen van de noodzaak van gebruik van “virgin materialen”.

7. Tegen welke wettelijke grens loopt het project aan en wat zou aan wetten/regels moeten veranderen?

De gemeente is op zoek naar de juridische instrumenten om meer sturing en regie te krijgen bij het inzamelen van bedrijfsafval. We willen regels stellen aan de inzameling: er komt 1 inzamelaar in het gebied en het vervoer van de gescheiden grondstofstromen gaat over water. Ook willen we er voor zorgen dat alle ondernemers meedoen en dat de mogelijkheid bestaat om het huishoudelijk en het bedrijfsafval integraal in te zamelen. De huidige wet milieubeheer geeft ons deze bevoegdheid niet. Ten aanzien van het afval scheiden willen we geen andere normen en richtlijnen dan nu zijn opgenomen in het activiteitenbesluit, artikel 2.12.

8. Tijdsplanning (start/ einde)?

De gemeente Amsterdam wil 1 mei 2019 aan de slag met de nieuwe inzamelmethode. De duur van de pilot is 5 jaar met tussentijdse evaluatiemomenten.